

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

6. De effectibus finis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Contra, quia ille respectus, quem vocas moralem, vel est aliquid positivum, quod est à parte rei, vel non est: si est à parte rei, ergo est realis, prout ens reale opponitur enti rationis, siue vocetur postea moralis, siue non.

Deinde non video cur vocari commode possit moralis, cum ex natura intrinseca causæ finalis sequatur absque ulla ordinatione aut æstimatione voluntatis alicuius.

38 Obijcies: Fundamentum istius respectus est ipsamet causa finalis cum sua bonitate: sed ut plurimum causa finalis non existit realiter, & aliquando est aliquid impossibile: ergo non potest respectus ille esse realis, quia quod non est reale, non potest fundare aliquid reale.

Propter hanc difficultatem, *P. Fuentes* concedit causalitatem finis esse respectum realem tum solum, quando actualiter existit.

Responso
Fuentes re-
iicitur.

Sed certe si non sit realis quando actualiter non existit, non erit talis, quando realiter existit, quia quamvis realiter existat, hoc tamen est omnino impertinens ad causationem eius, nam non causat, nisi ut cognitus, & possit eadem cognitione, qua cognoscitur quando actualiter existit, cognosci, quamvis non sic existeret, & ut sic cognitus eodem modo mouere efficientem; ergo existentia realis eius est impertinens ad influxum ac motionem eius; & consequenter, si influxus eius ac motio non est realis, quando non existit, nec erit realis quando existit: absurdum enim esset quod aliquid conduceret ad realitatem respectus, quod est impertinens ad ipsum.

Res im-
possibilit
existens
potest fun-
dare respec-
tum rea-
lem.

Respondeo ergo aliter distinguendo minorem pro prima parte: non existit realiter secundum esse suum proprium, & physicum, concedo minorem; secundum esse suum intentionale, nego minorem. & consequentiam. Ad cuius probationem dico, quod illud quod non est reale secundum esse suum proprium, & physicum, nequeat fundare aliquid reale, nisi existat intentionaliter; sed si existat intentionaliter, bene potest ut sic existens fundare aliquem respectum realem. Finis autem semper quando causat, existit intentionaliter, unde potest causare aliquid intentionaliter: & quia non causat nisi ut sic existens, propterea dixi in conclusione, quod respectus realis, in quo consistit causalitas finis, sit respectus interioralis. Sicut ergo illud, quod existit obiective in intellectu, mouet voluntatem, & causat in ipsa delectationem in genere causæ efficientis, siue totalis siue partialis, quamvis illud non existeret à parte rei, nisi solum in intellectu, non video cur non posset fundare aliquem respectum realem.

39 Dices: illud esse obiectivum, quod habet finis in intellectu, non est esse reale: ergo nequit fundare respectum realem.

Respondeo distinguendo antecedens; non est reale physicum, quale sufficeret ad producendas alias operationes præter intentionales, concedo, non est reale intentionale, quale sufficit ad producendas operationes intentionales, nego antecedens.

Quod si videatur difficile quod ipsemet finis fundet relationem realem, dici poterit non esse ipsum finem, qui fundat illam, sed speciem impressam suppletentem locum finis. Quæ admodum enim licet dicatur cognitio produci ab obiecto, & intellectu, tamen non est ipsummet obiectum secundum se, quod causat ipsam, sed quandoque species impressa supplet locum eius, & quæ propterea dicitur vicaria obiecti: Ita, quamvis dicatur finis mouere, & fundare huiusmodi respectum, non tamen est necesse quod secundum se immediate moueat aut fundet ipsum; sed sufficit quod id faciat mediante specie impressa obiective ipsum representante. Iuxta quod potest

Responderi secundo ad obiectionem, concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam, ac distinguendo eius probationem: quod non est quid reale, non potest secundum se immediate fundare relationem realem nec mouere realiter, transcat: non potest fundare talem respectum, & sic mouere mediante aliquo alio quod sit reale, & supplet locum eius, nego. Hæc responso est facilis & in re conueniens cum priori responsione.

QVÆSTIO VI.

De effectibus Finis.

41 Plures effectus producuntur, qui respiciunt finem, nempe ipsamet delectatio; quam, quando proponitur, causat in voluntate; amor seu desiderium eum consequendi, consultatio de mediis opportunis ad eius consecutionem; electio vnius medij præ alio, applicatio eiusdem, complacentia de eius consecutione; quibus addi possent alij plures, sed ex dicendis de his, de reliquis etiam quid dicendum facile constare poterit.

CONCLUSIO I.

Consultatio de mediis, electio, & executio seu applicatio mediæ sunt effectus finis. Hæc est communissima, & probatur, quia finis mouet efficiens ad hos effectus producendos: ideo enim consultat de mediis, & medium electum applicat, quia amat finem, & desiderat eum consequi: sed nihil aliud requiritur, ut sint effectus finis.

Consultatio de mediis est effectus finis, & electio, & executio.

Confirmatur: Finis habet rationem causæ, quia est illud, gratia cuius aliquid fit: ergo quicquid fit gratia finis, seu ob amorem finis, vel in ordine ad illum acquirendum, debet dici effectus eius: sed consultatio, electio, & applicatio prædicta sunt gratia finis, seu in ordine ad eum acquirendum, ergo sunt effectus finis.

41 Obijcies: Si finis esset causa respectu horum effectuum, vel si hi effectus essent effectus finis, deberet finis habere causalitatem aliquam immediate terminatam ad illos: sed non haberet: ergo, Probatur minor; quia eo ipso, quo causatur desiderium finis, ac amor eius, quamvis finis nullam aliam vltiorem causalitatem haberet, illi effectus producerentur ab efficiente: ergo non dependet ab ulla causalitate immediata finis.

Respondetur negando maiorem, sufficit enim quod moueat formaliter efficiens vel seipso, vel mediante delectatione, vel amore in ipso causato.

CONCLUSIO II.

42 Amor finis, seu desiderium eius non est effectus finis, ut finis. Hæc videtur mihi Doctor. q. 4. Prol. n. 11. quamvis ab aliis citetur pro opposito. Eam tenet *Fuentes* hic q. 7. n. 21. Velf. 1. 2. q. 1. d. 3. c. 2. Lorca d. 3. & alij plures contra *Suarium* disp. 23. met. sect. 3. *Ruminum* tract. de causa finali. *Arriagam* disp. 8. n. 74. & alios quos sequitur *Mastrinus* disp. 7. q. 8.

Amor finis non est effectus finis ut finis.

Probatur primo, quia finis non habet rationem finis, nisi quatenus est id, cuius gratia aliquid fit, seu ob cuius amorem aliquid fit, ut patet ex ipsius definitione. Et hinc Doctor supra ait, quod finis non est causa, nempe finalis formaliter loquendo, nisi in quantum amatus ac desideratus mouet efficiens ad efficiendum: sed non mouet, in quantum amatus ac desideratus, ad ipsum amorem & desiderium primum, quod habetur de ipso (de quo amore ac desiderio modo loquimur) ut patet, ergo non habet rationem causæ finalis formaliter loquendo, quatenus mouet ad illum amorem ac desiderium.

43 Dic. illud cuius gratia positum in definitione, finis non debere intelligi, ut nos intelligimus, ita sc. ut sensum sit, quod sit illud, ob cuius amorem aliquid fit; sed sensum esse, quod finis sit illud, ob cuius bonitatem aliquid fit.

Contra, quia quod aliquid fieret ob bonitatem finis, nisi fieret ob bonitatem eius amatam, & in ordine ad finem acquirendum ac perficiendum ordinaretur, non sufficeret ad hoc, quod diceretur fieri à fine in alio genere causæ, quam in genere causæ efficientis: ergo male explicatur in replica illud cuius gratia. Probatur antecedens; quia illud quod fit ob veritatem propositam intentionaliter, nempe cognitio tendens in illam veritatem, non fit à veritate aut ab obiecto vero in alio genere causæ, quam in genere causæ efficientis: ergo nec amor ille, qui causatur ab obiecto ob bonitatem ipsius, & nominatur ad ipsum ut ad obiectum, debet dici fieri ab ipso in alio genere causæ quam in genere causæ efficientis. Consequentia patet à paritate rationis.

Dices,

Dices, disparitatem esse, quod cognitio veritatis non determinet ad applicationem mediorum, sicut amor finis: unde quomodo illa cognitio non fiat à veritate, nisi in genere causæ efficientis, amor tamen fiat à bonitate in genere causæ finalis.

Contra: ergo saltem ille amor præcise & abstrahendo à mediis non causatur finaliter à bono, nec bonum, quatenus præcise causat illud; aut debet dici causa finalis, quod est nostrum intentum. Hoc concedunt ex adversariis aliqui, quia dicunt amorem illum solum non esse effectum finis, sed ut coniungitur cum voluntate mediorum. Sed certe si secundum se solum non est effectus, neque erit effectus finis non obitante, quod coniungatur cum illa voluntate mediorum, quia eodem modo influat finis in illum, quando sic coniungitur, ac influeret, si per impossibile aut possibile nunquam cum illa coniungeretur, aut posset coniungi.

45 *Probat*ur secunda conclusio: quia voluntas non ordinat suum amorem ad bonum, nisi quatenus ipsemet amor est formaliter ex natura sua ordinatus ad illum tanquam ad obiectum: sed hoc non sufficit, ut dicatur ordinare illum ad obiectum tanquam ad finem, seu causam finalem, quia alias cognitio, quæ ordinatur ad illud, in quod tendit, tanquam in obiectum, ordinatur ad illud tanquam ad causam finalem, quod nemo dicit.

Confirmatur: quia bruta feruntur amore sensitivo in bonum delectabile; & tamen secundum multos ex adversariis non feruntur in ipsum, tanquam in finem; nec amor ille causatur ab ipso, tanquam à causa finali, sed tanquam à causa efficienti: ergo non sufficit, quod voluntas habeat amorem boni propositi ordinatum ad ipsum ex natura sua ad hoc, ut dicatur tendere in illud tanquam in finem, aut ut illud dicatur esse causa finalis istius amoris.

46 *Obijci*es primo ex *Maistro*: Scotus d. 2. q. 1. ait omne infinitum, id est, illud, quod non habet finem pro causa, esse incausabile, ergo quidquid est causabile habet finem: sed amor finis est causabilis, cum causetur de facto: ergo habet finem: non alium quam obiectum, quod respicit, ergo habet obiectum pro fine. Probat^r maior, non solum autoritate Scoti, sed ratione ipsius: omne agens per se habet aliquid finem in agendo: ergo quidquid causat debet causare propter illum finem, & consequenter si sit aliquid, quod non habet finem debet esse incausabile.

Confirmatur: quia in 2. dist. 4. ait idem *Scotus*, omnes actus humanos habere finem: sed amor primus ipsius finis est actus humanus: ergo habet finem: non alium quam ipsam finem, cuius est amor: ergo.

Respondeo primo, Scotum posse intelligi de fine non formaliter sumpto, sed realiter sumpto, ita scilicet ut omne illud, quod non respicit illam rem, quæ est finis, siue respiciat illum formaliter, ut finem, siue respiciat illum, ut obiectum, aut causam efficientem, non possit causari: quod non præiudicat conclusioni; & eodem modo potest responderi ad probationem maioris & ad confirmationem.

Respondeo secundo, Scotum posse intelligi cum distributione accommodata, ita scilicet ut velit, omne illud, quod non habet causam finalem præter illos actus, quibus amamus & desideramus ipsam causam finalem, seu qui inmediate in illum tendunt, esse incausabile, nisi sit finibile: quod etiam non præiudicat conclusioni.

Quod si ex his responsionibus neutra placeat, dicant Scotus fuisse in hac re problematicus, & fundamentum hoc dicendi sit, & hic locus pro una parte, & pro altera parte locus citatus pro nostra conclusione.

47 *Obijci*es secundo, obiectum fruitionis est finis ultimus, vel verus, vel apparens, vel præfixus secundum Scotum in 1. dist. 1. q. 1. Sed fruitio est amor finis propter se: ergo amor finis propter se est effectus finis, & causatur à fine in genere causæ finalis.

Confirmatur: quia amor charitatis supernaturalis habet Deum pro finali causa: ergo amor finis est effectus eius in genere causæ finalis.

Respondeo distinguendo maiorem: ita ut sit dependens ab illo in genere causæ finalis, nego: ita ut tendat in illud,

quod habet pro fine ultimum; quem ultimatè, & principaliter intendit acquirere, concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam: aliud est quod versetur ille amor circa illud, quod habetur pro fine; aliud verò est, quod dependeat ab ipso, tanquam à fine, seu in genere causæ finalis formaliter.

Dices: reuera illud obiectum est finis ipsius: nec enim alium finem habet, ergo dependet ab ipso, tanquam à fine.

Respondeo distinguendo antecedens: est finis ipsius, id est illud, in quod ultimatè tendit, concedo antecedens: est causa finalis ipsius, id est à qua in genere causæ finalis dependet, nego antecedens, & consequentiam. Quod autem non sufficiat quod habeat ipsam pro fine priori modo, sic scilicet, ut tendat in ipsum ultimatè, nec ex se patet tendere in aliud, patet: quia cognitio obiecti tendit in obiectum solum ultimatè hoc modo, & tamen non habet obiectum pro causa finali, sed pro causa efficiente. Per quod patet ad confirmationem, cuius antecedens est negandum, loquendo de causa finali proprie dicta, quod scilicet influat in illum amorem per modum causæ finalis.

Dices, amor charitatis potest esse medium in ordine ad consequendum Deum: ergo potest causari à Deo, tanquam à finali causa proprie dicta.

Respondeo distinguendo consequens, quando ut medium assumitur, concedo; nec id negari debet ex dictis hactenus; quando non assumitur ut medium, nego consequentiam. Tunc autem assumitur ut medium, quando procedit ex desiderio finis consequendi, & ipsemet proponitur, ut quid utile ad finis consecutionem.

*Obijci*es tertio, amor finis dependet à fine in aliquo genere causæ, sed non in alio, quam in genere causæ finalis: ergo sic dependet. Probat^r minor, quia si in alio genere dependeret, maxime in genere causæ efficientis: sed sic non dependet, quia ut suppono ex dicendis in libris de anima disputatione de voluntate, voluntas est causa effectiva totalis sui actus, nec cum ea concurret tanquam causa partialis obiectum.

Respondeo: si loquamur de amore finis, qui causatur à fine mediante delectatione aliqua prævia quæ causaretur à fine, illum amorem causari à fine, quatenus finis habet rationem causæ efficientis istius delectationis, quæ trahit voluntatem formaliter ad producendum amorem illum. Sed hoc fit absque vlla causalitate subiecta in fine aut delectatione illa, & terminata ad amorem, quia immediate causatur ab ipsa voluntate, tanquam à causa immediata adæquata fine concursu alterius causæ, quam causæ primæ. Si verò loquamur de amore finis, qui producitur à voluntate absque receptione vllius qualitatis præviæ, quæ inclineretur voluntas ad amorem illum producendum: dico quod ille non proveniat vlllo modo effectivè ab obiecto amato, sed ad eum producendum concurret illud obiectum, quatenus ab intellectu propositum inclinat seipso voluntatem ad eum producendum: quod magis parebit ex dicendis in disputatione de voluntate, & de habitibus.

48 *Obijci*es ultimas: finis movet ad amorem sui, quia est per se appetibilis: ergo causat illum amorem in genere causæ finalis.

Confirmatur, quia finis, ut finis, est per se obiectum voluntatis: ergo voluntas in omni actione sua tendit in illum.

Respondeo negando consequentiam; quia posset sic movere in genere causæ efficientis, sicut verum causat cognitionem sui.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: finis, ut finis, id est ut exercens actu rationem causæ finalis, nego antecedens; bene enim potest voluntas habere plures actus circa finem absque eo quod finis exerceat rationem talis causæ. Finis, ut finis, id est, ut est quid habens bonitatem, quæ sit virtus causativa ipsius, quæ potest causare in genere causæ finalis, transeat antecedens, & distinguatur consequens: tendit in ipsum tanquam in obiectum, transeat: tanquam aliquid, à quo dependet in genere causæ finalis proprie dictæ, nego consequentiam.

Hinc universaliter patet, quod nulli, actus voluntatis, nec

nec effectus procedentes à fine, ac tendentes in illum sint effectus eius in genere causæ finalis, nisi illi, qui procedunt ab ipso, vt amato, & qui ordinantur ad ipsius consecutionem aut perfectionem; ac propterea sola media vere esse effectus causæ finalis, & quæ sequuntur ad media tanquam effectus; vnde gaudium de fine possessio, licet causetur immediate ab ipso fine, tanquam à causa efficiente, tamen etiam dependet ab ipso tanquam à causa finali, quia nisi vt talis causa moueret efficiens ad applicationem, non haberetur illud gaudium, sicut nec ipse finis obtineretur: loquor autem de fine, qui non acquireretur, nisi per applicationem mediorum.

QVÆSTIO VII.

Quenam agunt propter Finem.

Homines,
& Angeli
agunt propter finem.

49 **C**ertum est homines, & Angelos agere propter finem à se amatum, & ordinare posse ac solere media ad acquisitionem finis, quem amant: cum enim cognoscant finem, & media; non solum materialiter, sed formaliter; & cum sint capaces actuum, quibus tendant in finem, & media illa, vt sic cognita, qui actus vere efficienter producantur, non potest dubitari, quin conueniat ipsis sic agere: si enim non possent si c agere, maxime quia vel non cognoscerent finem, & media villo modo, quemadmodum non cognoscuntur ab illis, quæ non sunt animalia, nec rationalia; vel quia non cognoscerent illa formaliter, prout communiter supponitur ea non cognosci à brutis; vel quia actus, quibus tenderet in finem essent inefficaces, quemadmodum actus Dei sunt inefficaces: ergo cum neutrum ex his sit verum de hominibus & Angelis, debet concedi, quod possint agere propter finem.

Inanimati
non agunt
propter finem à se
intentum.

Præterea, æquè certum est inanimata, ac ea omnia quæ non habent virtutem cognoscitiuam, non posse agere propter finem à se intentum, quia vt sic agerent, deberent cognoscere finem, agunt tamen propter finem intentum à Deo, non quod ipsa proprie intendunt illum finem, cum eum non cognoscant; nec quod moueantur ab illo, dum agunt, sed quod Deus dirigat omnes effectus ab illis productos ad aliquem finem à se intentum. Itaque sola difficultas huius quæstionis versatur circa Deum ipsum, & bruta, an scilicet agant propter finem à seipsis intentum.

CONCLUSIO I.

Deus agit
propter finem.

50 **D**eus agit propter finem. Hæc est communissima, & probatur primo, Prouerb. 6. Omnia propter seipsum operatus est Dominus.

Probatur secundo ratione: quia reuera in ordine ad manifestationem perfectionum suarum condidit Mundum, eumque gubernat & protegit: ergo agit propter illum finem.

Confirmatur: quia agere propter finem arguit potius perfectionem, quam imperfectionem: ergo non debet Deo negatissimo esse maxima imperfectio, quod ipse efficeret aliqua quæ posset ordinare ad bonos fines & non ordinaret.

Obijci: vt Deus ageret propter finem, deberet actio ipsius causari à fine, seu oriri ab ipso: sed hoc est falsum, quia actio Dei est ipsamet volitio eius, quæ esset, quamuis non moueretur à fine: ergo non potest agere propter finem.

Confirmatur: quia quod agit propter finem debet à fine moueri ad agendum: sed Deus nequit ab villo fine moueri: ergo nequit agere propter finem.

Probatur minor: quia quod mouetur à fine debet quando sic mouetur, aliter se habere, quam si non moueretur; sed Deus non aliter se haberet, quando de facto fecit mundum aut decreuisset illum facere, quam si non fecisset aut decreuisset: ergo non mouetur à fine ad faciendum aut decernendum.

Respondetur distinguendo maiorem: si posset ordinare res ad finem, seu producere eas propter finem, absque eo quod actio ipsius causetur aut oriatur à fine, nego maiorem: si non possit, concedo maiorem: & distinguo etiam minorem:

ex suppositione quod actio ipsius sit ipsamet volitio identificata ipsi, concedo minorem: ex suppositione quod non sit, nego minorem & consequentiam. An autem volitio ipsius sit illa actio, nec ne, non spectat ad præsens; & propterea respondi conditionaliter, vt abstraherem hanc difficultatem ab illa alia de actione Dei.

51 *Respondetur secundo* distinguendo etiam maiorem: ita vt oriatur ex fine quod habeat denominationem formalem actionis, concedo: secundum suam entitatem realem, nego maiorem: & distinguo minorem: est falsum quod oriatur à fine ita, vt à fine oriatur quod habeat denominationem formalem actionis, nego; quod oriatur à fine ita, vt ipsamet actio secundum entitatem suam realem identificatam Deo oriatur à fine, nego minorem, & consequentiam.

Respondetur tertio, distinguendo etiam maiorem, deberet oriri à fine: ita, vt Deus non diceretur formaliter agere aut decernere facere aliquid, nisi à fine moueretur aliquo modo, concedo maiorem: deberet oriri à fine alio modo, nego maiorem: distinguo etiam minorem: hoc est falsum, in sensu quo conceditur maior, nego minorem: in alio sensu, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad Confirmationem respondeo, distinguendo maiorem: debet moueri motione proprie dicta inuoluntate imperfectionem aut mutationem aliquam realem in Deo, nego maiorem: debet moueri motione improprie dicta non inuoluntate talem imperfectionem, sed æquivalente tamen motioni tali, quantum ad hoc quod æque propter illam Deus ordinat media ad finem, ac si sic moueretur, concedo maiorem, & distinguo similiter minorem: nequit priori modo, concedo; posteriori, nego. Ad cuius probationem dico quod sicut Deus potest decernere aliquid non habendo se aliter intrinsece quam ante haberet, si tale quid non decerneret: ita etiam potest moueri ad faciendum aliquid, non habendo se aliter intrinsece, quam haberet se, etiam si sic non moueretur: & licet tale quid non posset accidere in creaturis propter earum finitatem, & limitationem: potest tamen in Deo ob suam illimitatam ac infinitam perfectionem; de quo tamen exactius spectat ad Theologiam tractare.

52 *Queritur* hic, an Deus habeat causam finalem respectu actionum suarum immanentium, verbi gratia, respectu intellectionis, & volitionis essentialis, qua intelligit, & vult se suæque attributa, & respectu actionis, qua producit ac generatur Verbum, ac inspirationis, qua inspiratur Spiritus sanctus.

An Deus
habeat cau-
sam finalem
respectu ac-
tionum suarum im-
manentium.

Communis resolutio est negatiua: quia illæ actiones non habent causam efficientem, cum sint indentificatæ Deo; causa autem finalis solum habet causare illa, quæ ab efficiente producantur: quandoquidem non causat nisi mouendo efficiens. Verum quandoquidem detur principium productiuum verum, & reale in Diuinis, quod producit aliquid ad intra distinctum realiter à se ipso, productione vera, & reali, licet non efficiat illud, verbi gratia, Pater respectu Filij, & vterque respectu Spiritus sancti; non videtur excludi causa finalis à productionibus ab intra sufficienter per hoc, quod intra non sit principium effectiuum: gratis enim videtur dici quod requiratur causa efficiens, & non sufficiat principium productiuum. Itaque non video cur Pater & Filius non possent dici habere principium finale mouens ipsos absque imperfectione in ordine ad productionem Spiritus sancti: cur enim non ex amore essentie Diuinæ & communicationis perfectissimæ eius dicerentur producere Spiritum sanctum; & præterrim, si libere producat ac non naturaliter, vt tenent *Scotista*. Sed de hoc nihil resoluo, solum propono hoc tanquam rationem dubitandi, & resolutionem vltimam relinquo pro Theologia.

53 *Queritur* etiam similiter, an actiones transeuntes Dei habeant causam finalem: & *Respondetur* breuiter quod, si actiones transeuntes eius se teneant ex parte effectuum, eodem modo possint dici habere causam finalem, quo actiones transeuntes creaturarum producentium effectus propter finem: eadem enim est ratio. Si vero se teneant ex parte Dei, dicendum est quod habeant causam finalem in hoc

An actiones
transeuntes.